

Jaargang 31, nr. 2— november 2005

Blauwe Klauwier

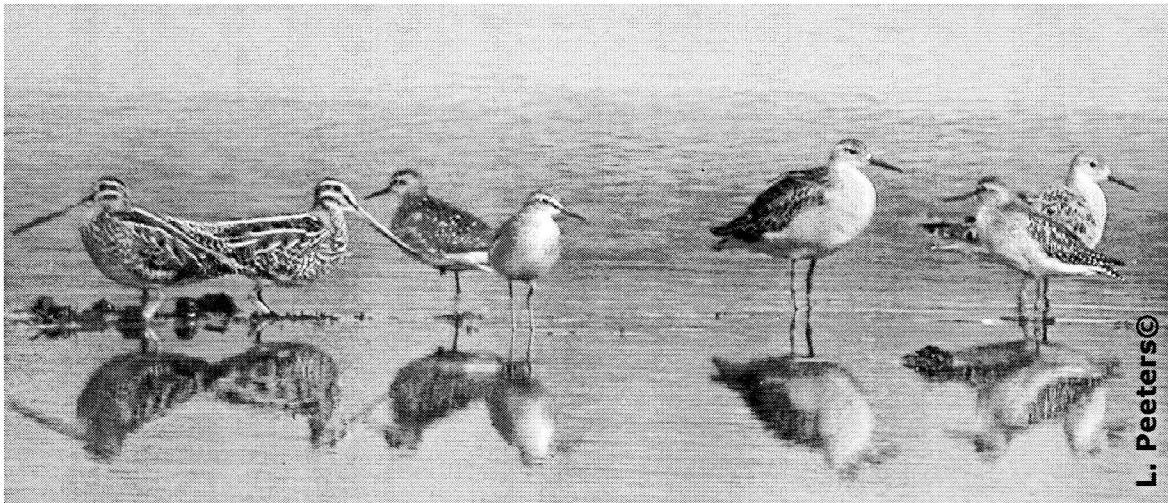

Periodiek van Vogelwerkgroep De Kempen met o.a.

Bosuilen in de Kempen

Zwarte Ooievaars op de Strabrechtse Heide

Nestkastenverslag Golfbaan Welschap

Colofon

Redactie

Jan Wouters
Wim Deeben
Mark Sloendregt
Robert Kastelijn

Redactieadres

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel
Telefoon: 0497-642391
E-mail: janenmargo@chello.nl

Omslag

Klapekster: Robert Kastelijn

Fotobijdrage

©bij de betreffende fotografen

Uitgave

Vogelwerkgroep de Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

© Copyright

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Wijze van aanleveren

Kopij bij voorkeur als 'Wordbestand' aanleveren. Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden, moet de bron worden aangegeven. Indien tabellen, figuren en foto's in het artikel zijn verwerkt, dient duidelijk in de tekst worden verwezen en zo nodig waar deze geplaatst moeten worden. Artikelen worden door de redactie doorgenomen op inhoudelijke kwaliteit en taalgebruik. Foto's waarbij sprake is van verstoring worden niet gepubliceerd. De redactie behoudt het recht wijzigingen door te voeren.

Inhoud

- 2 **Het jachtbedrijf met de stootvogel in Waalre en omgeving (16e–18e eeuw), deel 3**
Jacques Bijnen
- 7 **Zwarte Ooievaars op de Strabrechtse Heide**
Robert Kastelijn
- 10 **De Bosuil in de Kempen, voorjaar 2002**
Pieter Wouters
- 16 **Slapende Blauwe Kiekendieven tijdens de winter 2003/2004**
Pieter Wouters
- 22 **Nestkastenverslag Golfbaan Welschap 2005**
Wil de Veer
- 24 **Birdwatching Day 2005**
Wil de Veer
- 26 **Stenuilen onder dak!**
Wil de Veer
- 27 **Wist u dat...**
Piet van Happen

Het jachtbedrijf met de stootvogel in Waalre en omgeving (16e–18e eeuw), deel 3

Jacques Bijnen

Dit artikel is integraal overgenomen uit de onlangs verschenen genealogie van de familie Bijnen. Vele leden van dit, vanaf het midden van de 15e eeuw, uit Waalre stammende geslacht beoefenden de valkerij in al haar vormen.

Het onderwerp beoogt enig inzicht te geven in het ontstaan en de tradities van het jachtbedrijf met de stootvogel in Waalre en omgeving.

VALKENIERS IN DE LOKALE SAMENLEVING

ALS BESTUURDERS

Voor tal van functies in het plaatselijk bestuur werd - al of niet op vrijwillige basis - een beroep gedaan op personen, die voor het vervullen van de beoogde functie capabel waren. Vooral het beheer van de dorpsfinanciën - waarvoor borgemeesters werden aangesteld - was een taak voor personen met kennis van boekhouding en met vaardigheid in rekenen (denk maar aan het omslachtig muntstelsel). Ook voor het innen van de belastingpenningen was enige uitstraling van gezag onontbeerlijk. Borgemeesters werden meestal voor één jaar benoemd, maar herbenoemingen waren niet zeldzaam.

De borgemeesters moesten namelijk met hun eigen vermogen borg staan voor eventuele tekorten. De functie was dan ook niet geliefd. Het was echter niet mogelijk een bestuursfunctie te weigeren. Op weigering stonden hoge boetes.

Als burgers hebben de valkeniers zich niet onttrokken aan het medebesturen van hun woonplaats (ofschoon in een aantal gevallen een omgekeerd beeld ontstond). Vanwege verplichtingen in het vluchtbedrijf voelden sommigen zich genoodzaakt zich in een bestuursfunctie te laten vervangen door hun echtgenote of een ander persoon. Een opvallend verzoek om volledig te worden vrijgesteld van de dorpsdiensten kwam van de in Eersel wonende Henrick Bijnen. In 1672 stuurde hij in zijn functie als weiman en valkenier van Zijne Keizerlijke Majesteit te Wenen een rekest

naar de Staten-Generaal met het verzoek om - indien hij belast zou worden met het borgemeesterschap - van deze taak ontheven te worden (*bron 3*).

Als reden voerde hij aan dat hij, geboren zijnde in Eersel en aldaar nog steeds woonachtig, het merendeel van zijn tijd aan zijn buitenlandse dienst moest wijden en dus veel weg was om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien.

De verkregen dispensatie was nadien voor zijn zoon Dionysius aanleiding om eveneens een verzoek tot vrijstelling in te dienen (werd gehonoreerd).

De onrust, die bij het dorpsbestuur tegen deze bijzondere positie bestond, resulteerde in een besluit van de Staten-Generaal, waardoor personen, die in de dorpen van de Meierij woonden en konden bewijzen dat ze valkenier in keizerlijke dienst waren, niet tegen hun wil tot borgemeester aangesteld mochten worden (*bron 4*).

Ook als lid van het schepencollege, waarvan valkeniers vaak deel uitmaakten, is een geval bekend: het ging hierbij niet om inwilliging van een verzoek, maar om een weigering nog langer een functie uit te voeren. In 1666 had Laureijs Jacob Bijnen, inwoner van Valkenswaard, het dorpsbestuur al meerdere malen verzocht om als president van de schepenbank ontslagen te worden vanwege zijn noodzakelijke absentie als oppervalkenier van de hertog van Brunswijk. Toen dat steeds maar weer opnieuw geweigerd werd,

hakte hij de knoop zelf door en weigerde ooit nog te compareren (*bron 5*). Het kwam ook voor dat een valkenier optrad als vertegenwoordiger (representant) van het dorpsbestuur, bijvoorbeeld in onderhandelingen met militaire aanvoerders, commandanten van doortrekkende leger-eenheden, hogere overheden of belastinggaarders.

Een voorouder-valkenier, die in deze kwaliteit bijzonder vaak optrad, was Jasper Bartholomeus Bijnen. Namens het dorpsbestuur van Waalre ondernam hij reizen, onder andere naar Bergen op Zoom (vrijpleiten van een gegijzeld persoon in 1590), naar Holland (verzoek om lastenvermindering Waalre), naar Geertruidenberg (onderhandelingen minder pioniers te leveren 1593-'94) en in 1612 een reeks onderhandelingen (i.v.m. kwijting belasting).

In 1619 onderhandelde Jasper met de vertegenwoordiger van de heer van Grobbendonck (ook een valkenier), gouverneur en Spaans legerhoofdman, gelegerd in het garnizoen te 's-Hertogenbosch. Tijdens het overleg stuurde Jasper een bode naar Waalre om er een havik-tarsel op te halen als geschenk voor de heer van Grobbendonck. Tijdens onderhandelingen met een legereenheid, die in Valkenswaard bivakkeerde, werd in 1620 een havik geschonken.

ALS 'BANKIERS'

Een ander aspect van de valkenier was, dat hij vaak fungeerde als 'bank van lening' voor de lokale bevolking. Door zijn werkzaamheden aan de hoven en bij de vooraanstaande personen van die tijd kwam hij in contact met een ander sociaal en maatschappelijk milieu dan de meeste inwoners van zijn woonplaats. Zijn diensten, vogels en toebehoren werden 'verrekend' in klinkende munt. Financieel ging het de valkenier voor de wind, dit in tegenstelling tot de overwegend agrarische bevolking van het dorp, waartoe hij behoorde en waar de ruilhandel nog steeds bestond, doordat er weinig geld in omloop was. In de tweede helft van de 17e en eerste helft van de 18e eeuw za-

ten veel dorpsbesturen voor schier onoplosbare financiële problemen.

De voortdurende oorlogen en zware schattingen en het stijgend aantal bedeeden in een slechte economische situatie dwongen de bestuurders tot het aangaan van leningen om aan hun verplichtingen te kunnen voldoen. Het kapitaal dat een aantal valkeniers zich verworven had, bracht hierin uitkomst. In eigen woonplaats, maar ook in de omliggende dorpen, verstrekten de valkeniers leningen. Niet alleen aan gemeenten werd geleend, ook tussen particulier en valkenier vonden transacties plaats. Tevens probeerden de valkeniers hun risico te spreiden door aankopen van onroerend goed en het verstrekken van leningen. Door deze activiteiten fungeerden zij vaak als bankier en handelaar in onroerend goed. In 1675 verstrekten Sr. Laureijs Bijnen, Mr. valkenier en medeschepen, aan het corpus van Valkenswaard 7000 gulden ten behoeve van het dorp of de gemeente. Zijn zoon Huybert liet na zijn dood in 1732 tweeënveertig obligaties na met een totale waarde van bijna 50.000 gulden.

ALS HANDELAARWINKELIER

Door hun reizen en contacten met kooplieden (bijvoorbeeld Teuten, *bron 6*) en andere personen maakten verschillende valkeniers van de gelegenheid gebruik om naast hun valkerijactiviteit een handel op te zetten. Handelen hadden de valkeniers al geleerd bij het verkopen en doorverkopen van de gevangen en afgerichte vogels. De handeldrijvende valkenier ontrok zich ook buiten het jacht- of vangseizoenen aan het oude beroep van landbouwer op de Kempische zandgronden en veeteelt en ging geheel het jaar door met in- en verkopen van waren.

In het algemeen bestond deze 'nevenhandel' uit textiel (laken en linnen) en er werd voornamelijk gedreven op Engeland en Duitsland. Deze buitenshuis uitgevoerde handel mondde vaak ook uit in kleinhandel aan huis, bijvoorbeeld in garens, stoffen en fournituren. Een huiswinkel werd bij afwezigheid van de valkenier door zijn echtgenote behartigd.

ALS HERBERGIER-BROUWER

Menig persoon, die zich met de valkerij bezighield, dreef in zijn woonplaats een herberg en het benodigde bier werd doorgaans aan huis in eigen beheer gebrouwen. Zo droeg de uitspanning van Jasper Laureijsz. Bijnen te Waalre, tweede helft 17e eeuw, de veelbelovende naam 'De Valck'. Hendrik Jacob Bijnen baatte te Valkenswaard 17e-18e eeuw, een herberg uit, eveneens 'de Valck' geheten.

PLAATS IN DE SAMENLEVING

Onder de medeburgers waren de valkeniers door hun stoffelijke welstand, vrucht van hun beroep, hun persoonlijke hoedanigheden, waaruit eerbied en achting groeiden, zeer geziene en vooraanstaande personen. Zij hadden gereisd, gezien en gehoord, mensenkennis opgedaan, maatschappelijke verhoudingen leren beoordelen; het waren beschaafde mannen onder hun eenvoudige medeburgers.

Zij konden hun kinderen laten studeren, bijvoorbeeld aan de universiteit te Leuven (priester, arts) en brachten hun ongehuwde dochters onder in een begijnhof (Leuven, Turnhout). Ongetwijfeld hebben de valkeniers een voorname rol gespeeld in de plaatselijke samenleving en hun sociaal-economische betekenis is zeer groot geweest.

HET EINDE

Eind 17e eeuw verkeerde de valkerij aan het Spaanse hof in een crisis. Ongetwijfeld waren de hoge oplopende oorlogskosten hiervoor een niet onbelangrijke oorzaak.

Gedurende de hele 18e eeuw zette de teloorgang van het valkenspel zich ook aan de andere Europese hoven in. De ontwikkeling van het jachtgeweer en de onrust als gevolg van de Franse Omwenteling hebben het eind verhaast.

Daarbij vormden de hoge kosten en de naar verhouding geringe opbrengst eveneens factoren, waardoor de interesse en de belangstelling afnam. De laatste concrete gegevens betreffende valkeniers

van de familie Bijnen komen tot ons uit een serie aanvragen, gebaseerd op een privilege om de nodige vanghutten te mogen houden op een locatie, gelegen in de mark Witten op 't Veen in de buurt van het Hoetmeer en Herlaar (en de marken Halen en Hijcken) in de provincie Drente (Z-O van Assen). In 1679 was aan Peter Laurens Bijnen dit privilege verleend.

Nadien refereerden zijn zonen Theodorus en Jacobus (valkeniers bij de koning van Pruisen en markgraaf van Brandenburg) in verzoeken om deze concessie te continueren - telkens voor een periode van zes jaar - hieraan. De laatste verlening bestreek de periode 1750-1756. Nadien vernamen we niets meer over dit vangprivilege.

Na een korte opleving in Frankrijk en Engeland blies koning Willem III de valkerij in ons land nog even nieuw leven in door de oprichting van The Royal Loo Hawking Club. Gejaagd werd op de terreinen van paleis Het Loo, maar in 1852 werd al niet meer gevlogen.

Door de hoge kosten was de 'club' genoodzaakt haar activiteiten te beëindigen. Als laatste valkenier voor de roemruchte Valkenswaardse bloeiperiode wordt algemeen Karel Mollen - zoon van de (gepen-

Karel Mollen 1909

sioneerde) koninklijke valkenier Adriaan Mollen - geëerd. Karel hield zich vrijwel uitsluitend bezig met het vervaardigen van fournituren (huiven, bellen, handschoenen en langveters) voor het vluchtbedrijf; hij overleed in 1935.

TEGENWOORDIGE STAND VAN ZAKEN

Eind 18e eeuw stond er een flinke premie op het doden van de valk, omdat deze 'roofvogel' tot het zogenaamde schadelijk wild werd gerekend. Dit 'schadelijk gedierte' werd gezien als een concurrent, dat zich voedde met dieren, die de mens als zijn eigendom beschouwde. Tussen 1705 en 1800 werden in het gebied tussen Hannover, Lüneburg en Bremen 624.087 dode roofvogels gemeld. Nederland had zijn systeem van premietoekenning geregeld bij de jachtwet van 1 juli 1852. Omstreeks 1980 was de valk in de vrije natuur vrijwel uitgestorven. Jagers met het geweer - maar ook landbouwgiften - waren hem bijna fataal.

Over het nut en de schadelijkheid van de stootvogels heeft men tegenwoordig een andere opvatting en ziet men in dat met een bepaald aantal in de vrije natuur het biologisch evenwicht mede in stand wordt

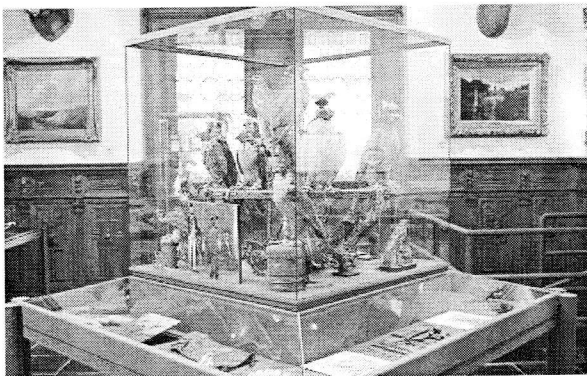
gehouden. Door fokprogramma's in Duitsland en Noord-Amerika, onder andere met behulp van broedmachines en het uitzetten van deze valken in natuurgebieden, neemt hun aantal weer toe.

In onze naaste omgeving zijn valkeniers verenigd in het 'Nederland Valkeniersverbond Adriaan Mollen'.

Per 1 april 2002 heeft Nederland een nieuwe Flora- en Faunawet. Hierin worden de jachtmogelijkheden sterk beperkt. Het aantal vergunninghouders om met een stootvogel te jagen is gelimiteerd op tweehonderd.

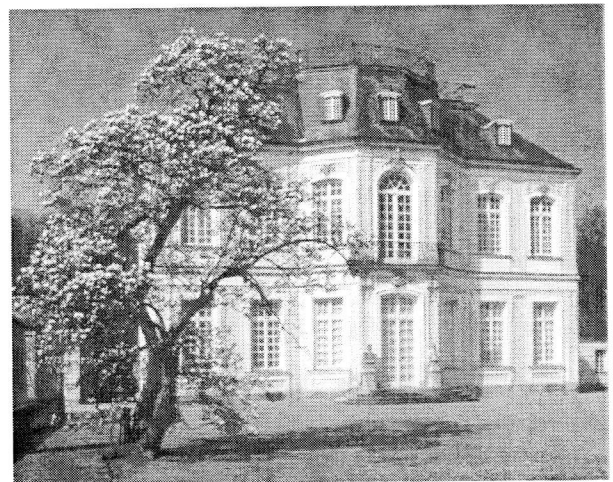
De geschiedenis van de valkerij uit de hoogtijdagen is te bezichtigen in enkele plaatselijke musea: Museum Taxandria te Turnhout, waarin een Jachtkamer is ingericht; Cultuurhistorisch Museum te Valkenswaard, dat het Nederlands Valkerij Museum herbergt; Heem Museum ALS ICE CAN te Arendonk, met een afdeling over de Arendonkse valkerijgeschiedenis.

Een indruk van de pracht en praal aan de vorstenhoven (en waartoe verknochtheid, passie en verhevenheid kunnen leiden) is thans nog te aanschouwen in het Slot Augustusburg in Brühl en in het daarbij behorende jachtslot Falkenlust. ●

BOVEN:

Vitrine in Museum Taxandria te Turnhout (Jachtkamer).

RECHTS:

JACHTSLOT FALKENLUST TE BRÜHL (DUITSLAND).

BRONNEN:

- 1) **Verster van Wulvenhorst, A.H.**, *Geschiedkundige aantekeningen over het Jagtwezen sedert de vroegste tijden* (1840 Amsterdam), p. 1-191.
- 2) **Coveliers, L.**, *Valkerij en Valkeniers van Arendonk* (1950 Arendonk) [allen bekende namen uit de Arendonkse valkerij].
- 3) **A.R.A. Archief Staten Generaal**, inv. nr. 3286, Resolutie d.d. 15 juli 1672.
- 4) Idem, Resolutie d.d. 27 september 1694.
- 5) Idem, inv. nr. 12548.422, d.d. 21 september 1666.
- 6) Onder Teuten verstaan we marskramers/kleinhandelaren in bijvoorbeeld mensenhaar, koperwerk (ketels), glaswerk, kant, textiel en manufacturen. In veel gevallen beheersten zij tevens een ambacht en boden daarvan hun diensten aan, bijvoorbeeld het repareren van ketels.

LITERATUUR:

- Dam, J.H.**, *Het Jachtbedrijf in Nederland en West-Europa* (1953 Haarlem).
- Gerven, J.M. van, en Kersten, H.E.F.M.**, *Het Cultuur Historisch Museum te Valkenswaard* (1995 Valkenswaard).
- Goris, J.**, *Aloude valkerij in de Kempen en aan de vorstelijke hoven* (1966 Arendonk).
- Hagen, J.W.**, Keizerlijke valkeniers uit Eersel en omgeving als dienstweigeraars, in: Spoorenberg, J., e.a., *Eersel Duizel Hapert, Drie Zaligheden* (1989 Hapert) p. 139-145.
- Knippenberg, W.H.Th.**, *De Teuten, Buitengaanders van de Kempen* (1974 Eindhoven). Uitgave: Stichting Brabants Heem: Kulturhistorische Verkenningen in de Kempen, V.
- Lacroix, P.**, *Moeurs, Usages et costumes au Moyen Age* (1872 Paris).
- Oorschot, J.M.P. van**, *Vorstelijke Vliegers en Valkenswaardse Valkeniers sedert de zeventiende eeuw*. (1974 Tilburg) p. 188-190.
- Servaes van Rooyen, A.J.**, Iets over de valkenvangst in de 17de eeuw. In: *Album der Natuur*, (1897 Haarlem).
- Swaen, A.E.H.**, *De Valkerij in de Nederlanden* (1937 Zutphen, herdruk s.a.).
- Wall, J.W.M. van de**, *De valkerij op het Loo, The Royal Loo Hawking Club 1839-1855* (1986 Haarlem).

FAMILIEWAPEN VAN HET VALKENIERSGESLACHT BIJNEN UIT WAALRE

Zwarte Ooievaars op de Strabrechtse Heide

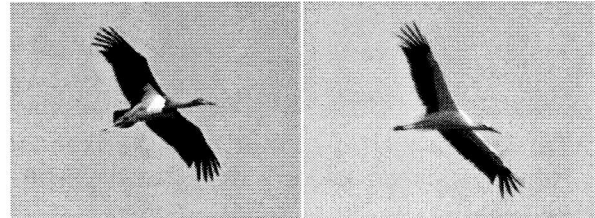
Robert Kastelijn

*In veel kranten en op het journaal van Omroep Brabant werd dit jaar het nieuws gebracht dat er weer Zwarte Ooievaars (*Ciconia nigra*) op de Strabrechtse Heide aanwezig waren.*

Daarom een verslag van het verloop van de aantallen en andere wetenswaardigheden over deze vogel.

HERKENNING

Adult exemplaren zijn met name te herkennen aan de fel rode poten, snavel en oogring. Verder nog aan het donkere zwart op de mantel, nek en kop (afhankelijk van de lichtinval soms met paars/groene glans) alsmede aan het heldere wit op de borst. De jonge vogels zijn vaak vuil bruin op de mantel. De snavel en poten zijn bleek roze (vleeskleurig). De borst is vuil wit met een bruinachtige tint. Er is ook nog een percentage in de groep waar de meningen over verschillen. Het zijn vogels die wel degelijk rode poten, rode snavel en soms ook een rode oogring hebben, maar die de intensiteit van de in de boeken afgebeelde adulte missen. Vaak zijn deze vogels ook niet zo donker op de mantel en missen de paars/groene gloed. In de diverse naslagwerken zijn buiten adulte en jonge vogels geen subadulte (bijv. 2e jaars) vogels afgebeeld. Eén van de gedachten die over deze vogels gaan is dat het wel eens 2e jaars vogels zouden kunnen zijn.

In de vlucht verschilt de Zwarte Ooievaar van de gewone Ooievaar door de zwarte nek en zwarte staart. Ook heeft de Zwarte Ooievaar beduidend minder wit op de ondervleugel.

GEDRAG

De Zwarte Ooievaar is, meer dan de gewone Ooievaar, een vogel die zich voornamelijk voedt met vis, die in ondiep water wordt gevangen. In de broedgebieden staan verder insecten, amfibieën, reptielen en kleine zoogdieren met enige regelmaat op het menu.

De vogels op de Strabrechtse Heide foerageren het meest in de vennen die verspreid over de heide liggen.

Zwarte Ooievaars

© R. Kastelijn

Ze voeden zich o.a. met de Amerikaanse Hondsvijjes en kikkers die daarin verblijven.

waar de vogels talrijk zijn.

De nesten en hun directe omgeving worden fel verdedigd tegen indringers.

VERSPREIDING

De Zwarte Ooievaar is met name een broedvogel in het oostelijk deel van Europa (Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Joegoslavië) en Rusland.

Maar ook dichterbij huis is de Zwarte Ooievaar al als broedvogel aanwezig.

Zo broedt hij o.a. in de Ardennen, Oosten en Zuid Duitsland, Midden Frankrijk en Denemarken.

In Spanje is een broedpopulatie aanwezig die ook deels in het betreffende gebied overwintert (omgeving Monfrague).

BROEDSEL

Zowel in het broedgebied als in de overwinteringsgebieden in Afrika verblijft de Zwarte Ooievaar grotendeels solitair of in paarverband. Een koppel is monogaam, blijft vaak lang bij elkaar en keert vaak jaarlijks terug naar dezelfde nestplaats.

De Zwarte Ooievaar broedt met name in hoge (oude) bomen, maar soms ook op rotsrichels of in ondiepe grotten in rotsen. De nesten worden meestal zelf gebouwd en ook hergebruikt.

Soms worden ook oude roofvogelnesten gebruikt als basis. De diameter van de nesten varieert tussen de 1 en 5 meter.

De nesten van afzonderlijke paren liggen vaak 1 km of verder uit elkaar, zelfs daar

TREK

Juveniele vogels (soms in gezelschap van enkele oudervogels) vertonen na het broedseizoen regelmatig een ongerichte trek. Hierdoor komen diverse vogels hun tijdelijk heil bij ons zoeken in de vorm van een tussenstop.

De trektijd (met name najaarstrek) is de enige periode dat vogels soms in flinke groepen worden gezien.

Normaal gesproken wordt het grootste deel van de najaarstrek (over de Bosporus) eind september/begin oktober waargenomen, ongeveer een maand later dan de gewone Ooievaar.

De Zwarte Ooievaar keert ongeveer 2 weken later dan de gewone Ooievaar terug naar de broedgebieden, vaak vanaf eind maart tot midden april in het zuiden en eind april tot midden mei in het noorden. Soms worden in mei en juni buiten de broedgebieden ongepaarde vogels waargenomen.

OVERWINTERINGSGBIEDEN

Winterwaarnemingen van Zwarte Ooievaarders in Europa zijn zeer schaars.

De Zwarte Ooievaarders uit Noord- en Oost Europa overwinteren grotendeels in Afrika (zuidelijk van de Sahara) en ondernemen in het najaar (soms echter al vanaf half juli) dan ook de reis naar deze regionen.

Het merendeel overwintert in het oostelijk deel van Afrika, maar mede omdat het broedareaal van de Zwarte Ooievaar zich de laatste jaren wat uitbreidt richting West Europa, lijken ook meer vogels in West Afrika te gaan overwinteren.

ZWARTE OOIEVAARS OP DE STRABRECHTSE HEIDE

In het voorjaar worden vaak solitaire vogels waargenomen, meestal tussen half april en half juni.

In de nazomer, vanaf augustus, is de soort duidelijk algemener.

Dan worden ook vaak meerdere vogels (voornamelijk onvolwassen) bijeen in een groep gezien.

Vanaf 1989 is de soort jaarlijks aanwezig,

m.u.v. 1990 en 1993.

Leuke aantallen uit het verleden zijn 4 exx in augustus 1989, 5 exx in augustus 1994, >6 exx in augustus 2000 en maximaal 12 exx in augustus 2001.

In 2002 en 2003 is het weer wat rustiger geweest, met slechts enkele doortrekkers.

De groep van maximaal 18 exx in 2004 is uniek te noemen, zowel in de Kempen als landelijk gezien.

De Strabrechtse Heide is tot op heden de beste plaats in de Kempen en misschien wel in Nederland om Zwarte Ooievaars te zien.●

De Bosuil in de Kempen voorjaar 2002

Pieter Wouters

INLEIDING

De Bosuil blijft me verbazen.

Na de inventarisatie van 1991 had ik het idee dat we de grootste uitbreiding wel hadden gehad.

Maar na die van 1996 moest ik daar op terug komen en ook nu is dat zo. De soort blijft zich maar uitbreiden in allerlei richtingen. Om die ontwikkelingen te blijven volgen lijkt een inventarisatie over vijf of zes jaar onvermijdelijk.

METHODE

De methode heeft ten opzichte van de vorige inventarisaties een kleine wijziging ondergaan. Om het geheel nog meer te standaardiseren werden de deelnemers namelijk verplicht om allemaal hetzelfde geluid te gebruiken.

In het verleden zijn door een aantal vogelaars met dit geluid zeer positieve ervaringen opgedaan. Het is een mix van diverse geluiden die de Bosuil kan maken.

Het geluidsfragment duurt 1 minuut en 39 seconden. De herkomst is niet zeker maar het zou van een Duitse LP met vogelgeluiden komen. Tevens werd aan de deelnemers gevraagd om de bosuilennestkasten in hun gebied zoveel mogelijk te lokaliseren. Dit is ook nog als onderzoeksvraag gepubliceerd op de site van Vogels in De Kempen. De rest is zoveel mogelijk gelijk gebleven. Ook nu heb ik weer geprobeerd om zoveel mogelijk van het werkgebied geïnventarieerd te krijgen. Daarvoor zijn naast leden van de VWG ook IVN-verenigingen en de KNNV-Eindhoven benaderd.

Dit alles heeft er toe geleid dat tijdens deze inventarisatie het overgrote deel van het werkgebied is geïnventarieerd.

In november werd er weer een speciale avond georganiseerd voor de deelnemers. Deze avond is gebruikt om de deelnemers zoveel mogelijk op een lijn te krijgen en

ze de fijne kneepjes van het inventariseren van Bosuilen bij te brengen. Zaken die niet in boeken staan, maar door veldervaring zijn opgedaan, werden overgebracht.

En ook nu werd er weer op gehamerd dat het zeer belangrijk was dat het hele deelgebied goed onderzocht werd.

De soort zit al lang niet meer in de 'mooie' bossen maar evengoed in kleine bosjes midden in het agrarisch landschap. Iedereen was verplicht om met cassette-recorder/cd-speler te werken en zoals vernoemd met hetzelfde geluid.

Verder kregen de deelnemers nog een aantal blanco kaarten van hun deelgebied voor het invullen van de inventarisatiegegevens, de bekende nestkasten en een kaart met daarop de territoria die in eerdere inventarisaties gevonden waren.

Voor één gebied is gebruik gemaakt van inventarisatiegegevens uit 2001 (Bakermans et al. 2002). Dit is het gebied De Goorloop, gelegen in de Boswachterij De Kempen.

Het leek mij in het kader van dit onderzoek en gezien de standvastigheid van de soort niet nodig om een gebied wat een jaar eerder is geïnventarieerd, een jaar later opnieuw te inventariseren.

De gehanteerde criteria zijn eenvoudig en dienen alleen om tot een territorium te komen.

Een gebied diende minimaal eenmaal te worden bezocht, maar het liefst tweemaal. Alle roepende uilen, mannetjes en vrouwtjes, werden op kaart ingetekend en telden als territorium.

Bij meerdere bezoeken zijn de gegevens volgens de SOVON richtlijnen (van Dijk 1996) uitgewerkt. Alleen van de datumgrenzen is afgeweken. Deze zijn gesteld van half december tot en met april.

Na deze periode zijn alleen nog geslaagde broedsels opgenomen om tot een territorium te komen.

RESULTATEN 2002

De hoeveelheid geïnventariseerd gebied is weer toegenomen, tot maar liefst 716 km² (zie bijlage 1).

Dit jaar is de omgeving van Aalst helemaal gedaan, rond Heeze alles en de rand van Eindhoven is in zijn geheel onderzocht, exclusief het gesloten gebied De Wielewaal. Daar staat tegenover dat Valkenhorst dit jaar niet is onderzocht en de oostkant van het werkgebied niet optimaal.

Ook de bebouwde kom is dit jaar door de inventariseerders weer gemeden maar daar kom ik later in het verslag nog op terug.

In totaal zijn er dit jaar 441 territoria vastgesteld. Tevens zijn er 15 territoria meegeteld uit 2001 zodat we op een totaal van 456 uitkomen. Om tot een totaalstand voor het gehele gebied te komen heb ik voor elk deelgebied een raming gemaakt van het aantal gemiste territoria. Hierbij heb ik me vooral laten leiden door het niet vaststellen van de soort in stukken waar men dit op grond van grootte en of samenstelling van het biotoop toch zou kunnen verwachten.

Zo kom ik uit op een totaal aantal territoria dat ligt tussen de 525 en 625.

DICHTHEDEN IN VERSCHILLENDE GEBIEDEN

Evenals voor de inventarisaties van 1991 en 1996 wil ik voor een aantal gebieden de dichtheden geven. Hiervoor heb ik dezelfde gebieden genomen als voorheen zodat een vergelijking goed mogelijk is (Tabel 1, pagina 12). De reeds geconstateerde toename zien we natuurlijk ook terug in de dichtheden van de diverse gebieden.

Voor de grote bosgebieden (>1000ha) leek de toename in 1996 wel enigszins gestabiliseerd. Maar toch zien we ook hier een toename van het aantal territoria. Zeker in Boswachterij de Kempen lijkt deze spectaculair. Dit is deels te verklaren uit het feit dat tijdens de inventarisatie van de Goorloop in 2001 een record aantal Bosuilen werd vast gesteld.

Maar ook in de rest van het gebied doet de soort het goed. Werden er in 1996 nog 23 territoria vastgesteld, in 2002 waren dat er 32.

Ook de Straatse en Oostelbeerse Heide heeft een flinke inhaalslag gemaakt.

In 1991 bleef het gebied nog echt achter op de andere grote gebieden, maar sinds die tijd is de stand bijna verdrievoudigd en krijgt het gebied aansluiting met de andere grote gebieden. De stand per 100ha is nog wel iets lager dan bij de andere maar voor zo'n droog en monotoon gebied, waar nog veel jonge aanplant is, is dit uitzonderlijk. Voor de grote aaneengesloten bosgebieden kan men een dichtheid aanhouden die tussen de 2 en 2,5 territoria per 100 ha bos ligt.

Een toename van een 0.5 territoria ten opzichte van 1996.

Zaten de kleinere bosgebieden in 1997 nog rond de 1 territoria per 100ha, nu zijn ze ook doorgroeid naar 2 territoria of zelfs nog meer zoals de Buikheide/Halve Mijl. Ik denk echter dat dit gebied bij eerdere inventarisaties is onderteld.

Sinds 1997 wordt dit gebied iedere eerste vrijdag in januari simultaan geïnventariseerd op Bosuilen.

Bij de inventarisatie in 1997 werden er meteen 15 territoria vastgesteld. Dit zou betekenen dat de stand in één jaar tijd

zou zijn verdubbeld.

Wat me niet logisch lijkt.

Het aantal territoria in het gebied ligt in al die jaren tussen de 12 en 19 territoria wat wijst op een stabilisatie.

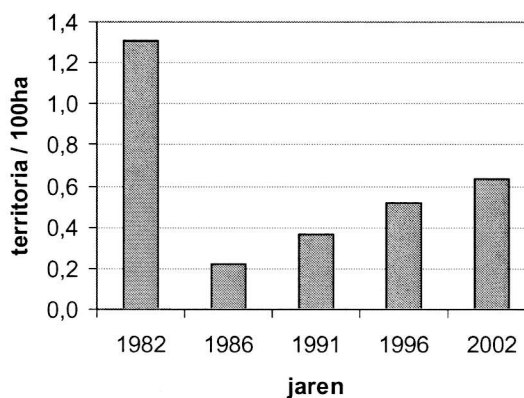
Het verschil zit waarschijnlijk in goede of slechte muizenjaren.

ONTWIKKELING VAN DE STAND

Deze vierde inventarisatie laat weer een toename zien van het aantal gevonden territoria en dus weer een grotere dichtheid.

De dichtheid is gegroeid naar 2 tot 2,5 paar/100ha bos.

De hoge dichtheid van 1982 wordt nog steeds niet gehaald maar in dat jaar is

FIGUUR 1: DICHTHEID VAN DE BOSUIL IN DE VERSCHILLENDE INVENTARISATIE JAREN, UITGEDRUKT ALS HET AANTAL VASTGESTELDE TERRITORIA PER 100 HA GEÏNVENTARISEERD GEBIED.

TABEL 1:

DICHTHEID VAN DE BOSUILTERRITORIA IN ENKELE GEBIEDEN BINNEN DE KEMPEN.

VERGELIJKING TUSSEN DE JAREN 1991, 1996 EN 2002.

TUSSEN HAAKJES AANTAL PER 100 HA

GEBIED	OPP. BOS	1991	1996	2002
LANDGOED DE UTRECHT	1800	31 (1.72)	38 (2.11)	40 (2.22)
BOSWACHERIJ DE KEMPEN	1550	18 (1.16)	29 (1.87)	45 (2.90)
LEENDERBOS	1100	19 (1.72)	19 (1.72)	24 (2.18)
STRAATSE EN OOSTELBEERSE HEIDE	1000	7 (0.70)	12 (1.20)	18 (1.80)
BUIKHEIDE EN HALFMIJL	600	5 (0.91)	8 (1.33)	19 (3.16)
SOMERENSE HEIDE EN BULTVEN	400	5 (1.25)	4 (1.00)	3 (0.75)
TEN VORSEL	380	4 (1.05)	5 (1.31)	8 (2.10)
DE BAEST (TEN ZUIDEN KANAAL)	275	7 (2.54)	7 (2.54)	8 (2.90)
KASTEELBOSSEN HEEZE	80	4 (5.00)	2 (2.50)	4 (5.00)
KNEGSEL ZUID	275	8 (2.90)	4 (1.45)	4 (1.45)

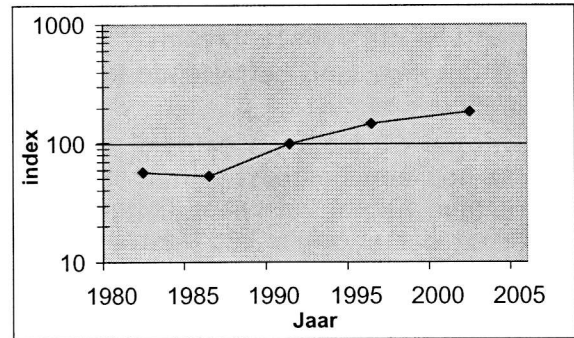
alleen optimaal biotoop onderzocht.

Door de verschillen in geïnventariseerd oppervlakte en biotopen tussen de jaren, is een vergelijking van de dichtheden zoals in figuur 1 niet helemaal representatief.

Beter is het om een index te berekenen uit de ontwikkeling van de stand in het gebied wat bij twee opeenvolgende inventarisaties is onderzocht. Dus het gebied wat zowel in 1982 als 1986 is geïnventariseerd levert een bepaalde toename, net als het gebied wat zowel in 1986 als in 1991 is bezocht, enz.

Het verloop van deze index (figuur 2) vertoont de grootste toename tussen 1986 en 1991, maar ook later zien we nog een behoorlijke stijging. Wanneer zou de populatie nu eens stabiliseren?

Een interessante ontwikkeling lijkt een mogelijke uitbreiding richting bebouwde kom. In Hoogeloon werd al een broedgeval vastgesteld in een holle boom langs de kerk. Ook het aantal waarnemingen in de bebouwde kom neemt toe, zodat een kolonisatie hiervan slechts een kwestie van tijd lijkt te zijn.

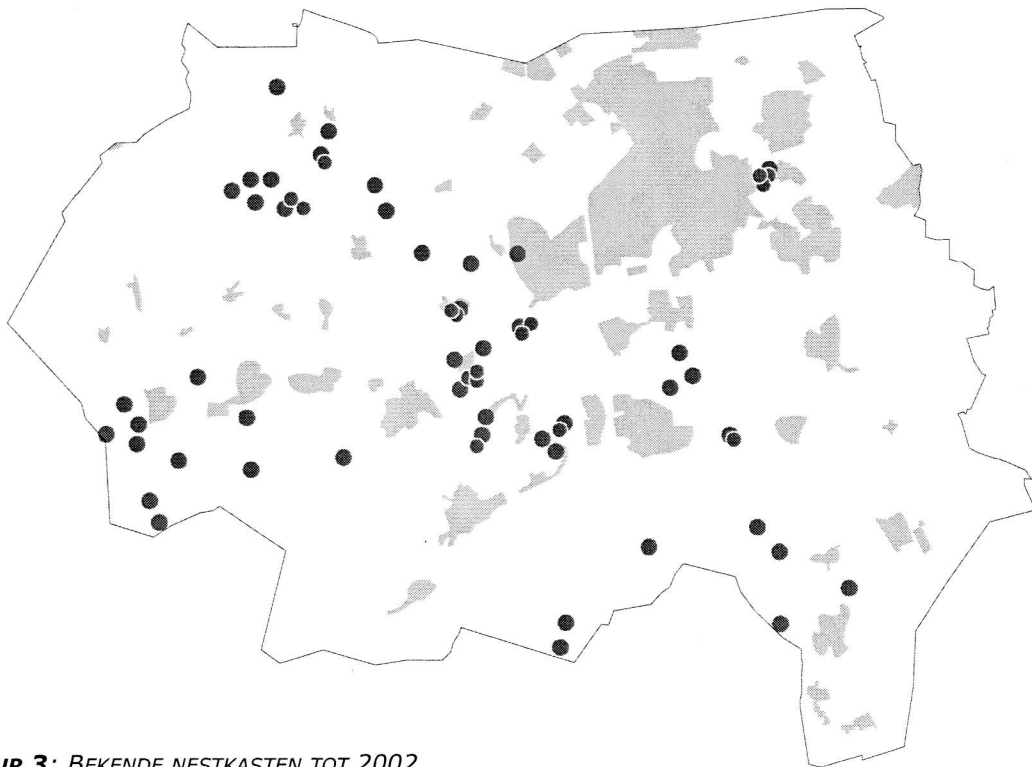
FIGUUR 2:

INDEX VAN HET VERLOOP VAN DE BOSUILENSTAND IN DE KEMPEN VAN 1982 TOT EN MET 2002. (1991=100) LOGARITMISCHE SCHAAL OP DE Y-AS!

ROL VAN NESTKASTEN BIJ DE UITBREIDING VAN DE BOSUIL.

Uilenonderzoekers uit België wezen mij erop dat opgehangen nestkasten toch een grotere rol zouden kunnen hebben gespeeld bij de uitbreiding van de soort dan ik in mijn vorige artikel aangaf (Wouters 1997).

Daarom heb ik de tellers gevraagd om alle nestkasten die in hun deelgebied

FIGUUR 3: BEKENDE NESTKASTEN TOT 2002.

hingen aan mij door te geven.

Liefst ook hoe lang betreffende kast er al hing (figuur 3).

Er werden 63 plaatsen gemeld waar ooit of nu nog een nestkast hangt, maar het werkelijke aantal zal zeker hoger liggen. Ik schat dat er zeker 100 kasten hangen in ons werkgebied. Hoe lang de diverse kasten er hangen is nauwelijks doorgegeven. Bij navraag blijkt dat men vaak ook niet exact weet wanneer een kast is neergehangen, maar wel bij benadering.

Dan blijkt dat de meeste kasten toch pas in de jaren negentig zijn opgehangen.

En laat nu de sterkste uitbreiding al in de jaren tachtig te hebben plaatsgevonden.

Dit geeft aan dat de nestkasten niet direct invloed hebben gehad op de spectaculaire toename van de Bosuil in de Kempen.

DANKWOORD

Iedereen die op enigerlei wijze heeft meegeholpen om deze inventarisatie mogelijk te maken wordt bedankt voor de hulp.

Speciaal ook de inventariseerders van buiten onze werkgroep.●

LITERATUUR

Wouters, P. 1997.

De Bosuil in de Kempen: van zeldzaamheid naar alledaagse soort.

De Blauwe Klauwier 23(2): 35-50.

BIJLAGE 1: DE INVENTARISATIE IN CIJFERS GEVANGEN.

a) Hoeveelheid onderzocht gebied in de diverse jaren.

1982	27,5 km ² (Baest, Tulder, Houtvesterij De Utrecht, De Hertgang, Mee-lakkers, Ten Vorsel, Grote Cirkel e.o., De Pan, Leenderbos)
1986	320 km ²
1991	500 km ²
1996	704 km ² *
(* Bebouwing beschouwd als niet geïnventariseerd.)	
2002	716 km ² *

©M. Bakermans

b) *Vergelijking van het aantal territoria in gebieden die zowel in 1982 als in de daar op volgende jaren zijn onderzocht.*

Oppervlakte in beide jaren onderzocht	Jaar	Aantal territoria	Jaar	Aantal territoria
24	1982	29	1986	27
27	1982	29	1991	46
27,5	1982	36	1996	55
27,5	1982	36	2002	64

c) *Vergelijking van het aantal territoria in gebieden die zowel in 1986 als in de daar op volgende jaren zijn onderzocht.*

Oppervlakte in beide jaren onderzocht	Jaar	Aantal territoria	Jaar	Aantal territoria
250	1986	57	1991	107
295	1986	67	1996	169
295	1986	67	2002	207

d) *Vergelijking van het aantal territoria in gebieden die zowel in 1991 als in de daar op volgende jaren zijn onderzocht.*

Oppervlakte in beide jaren onderzocht	Jaar	Aantal territoria	Jaar	Aantal territoria
481	1991	182	1996	268
490	1991	182	2002	347

e) *Vergelijking van het aantal territoria in gebieden die zowel in 1996 als in 2002 zijn onderzocht.*

Oppervlakte in beide jaren onderzocht	Jaar	Aantal territoria	Jaar	Aantal territoria
700	1996	360	2002	456

(oppervlakte bepaald met de weeg-methode. Hopelijk kan in de toekomst eens de echte oppervlakten worden bepaald met een GIS programma)

Slapende Blauwe Kiekendieven tijdens de winter 2003/2004

Pieter Wouters

INLEIDING

Evenals vorige winter hebben we weer drie slaappleatsen van Blauwe Kiekendieven gevolgd door middel van simultaan-tellingen. Al snel bleek dat de slaappleats in de Reuselse Moeren ook dit jaar niet werd gebruikt. Ook de slaappleats op de Landschotse Heide werd nog nauwelijks bezocht door slapende vogels zodat alleen de Cartierheide als volwaardige slaappleats overbleef.

METHODE

De methode is ten opzichte van het vorige telseizoen niet veranderd. De tellers dienen anderhalf uur voor zonsondergang op de slaappleats aanwezig te zijn zodat de vroege slapers ook worden meegeteld. Verder werd er genoteerd uit welke richting de vogels kwamen, hoe laat en op welk tijdstip ze daadwerkelijk invielen.

Ook het geslacht werd zoveel mogelijk bepaald, maar het op leeftijd brengen van de slapende vogels blijft lastig, dan wel onmogelijk voor vogels die diep in de schemer aankomen. Daarom wordt er in het verslag alleen onderscheid gemaakt tussen volwassen, uitgekleurde mannetjes, en de rest, ringstaarten genaamd.

RESULTATEN

Landschotse heide

Dit jaar werd de slaappleats nog nauwelijks bezocht door slapende vogels. Gedurende de winter is er 11 maal een telling gehouden op deze slaappleats. Er werd tijdens de tellingen slechts vijf maal een slapende vogel waargenomen. Het zou goed kunnen dat van deze slapers er twee als doortrekker aangemerkt kunnen worden. De eerste slaper werd namelijk al op 20 oktober 2003 gezien en de laatste op 27 maart 2004.

Cartierheide

Het aantal slapers neemt tot eind december toe tot een maximum van 10 vogels. Helaas wordt er in deze periode tegen de slaappleats aan gewerkt door een houtboer, die voor slapende kiekendieven te lang doorgaat, namelijk tot 16.00 uur. Er is vastgesteld dat vroeg aankomende vogels door de kettingzagen werden verjaagd. Of dit de reden is dat er daarna minder vogels kwamen slapen is natuurlijk niet hard te maken, maar goed zal het niet zijn geweest. Ook werd op 31 december bij een ochtendtelling gezien dat een loslopende hond dwars over de slaappleats liep en daarbij een nog slapende vogel opjoeg. Ook een actie waarmee de 'kieken' niet blij zullen zijn.

Het aantal slapers zakte terug naar 5-6 vogels. Vanaf half februari werden het 3-4 slapers, waarna ze eind maart niet meer op de slaappleats werden gezien (tabel 1).

Blauwe Kiekendief *Circus Cyaneus*
(man)

TABEL 1: SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE TELLINGEN OP DE CARTIERHEIDE TIJDENS DE WINTERS 2001/2002 TOT EN MET 2003/2004.

maand	jaar	Tellingen	maximum	minimum	gemiddeld	Gemiddeld aandeel volwassen mannetjes (%)
Nov.	01/02	2	4	3	3.5	14.2 %
	02/03	3	5	3	4.3	23.0 %
	03/04	5	5	0	2.4	16.6 %
Dec.	01/02	8	6	2	3	12.5 %
	02/03	8	13	6	9	37.5 %
	03/04	9	10	4	6.2	7.1 %
Jan.	01/02	4	5	3	4	43.7 %
	02/03	4	11	9	10	32.5 %
	03/04	4	6	5	5.75	21.7 %
Feb.	01/02	3	11	6	8	29.1 %
	02/03	4	7	3	4.7	36.8 %
	03/04	5	5	3	4.2	4.8 %
Mrt.	01/02	8	11	2	6.9	1.3 %
	02/03	3	7	3	4.6	14.2 %
	03/04	3	5	1	2.3	0 %
Apr.	01/02	3	2	1	1.3	0 %
	02/03	0				
	03/04	0				

HERKOMST

Alleen voor de Cartierheide zijn voldoende data verzameld om iets over aankomst en vertrek te kunnen zeggen.

Aankomst:

De volwassen mannetjes komen voornamelijk uit een zuidelijke richting en de ringstaarten uit een westelijke en een zuidelijke. Dit beeld zagen we ook al in de winter 2002/2003.

In de winter 2001/2002 was zowel bij de mannetjes als de ringstaarten ook de noordelijke richting favoriet. Heeft deze verandering te maken met een verandering van jachtgebied (*tabel 2*)?

Vertrek:

Voor de volwassen mannetjes zijn te weinig data verzameld om daar iets over te kunnen zeggen. De ringstaarten verlaten evenals in de voorgaande jaren de slaapplaats bij voorkeur in noordelijke richting (*tabel 3*).

TIJDSTIP VAN AANKOMST EN INVALLEN OP DE SLAAPPLAATS

Evenals in de vorige jaren vliegen de meeste vogels vrijwel direct naar de plaats waar ze gaan slapen, om met een korte draai in te vallen.

TABEL 2: AANTAL INKOMENDE EXEMPLAREN PER WINDRICHTING.

Windrichting	2001/2002		2002/2003		2003/2004	
	ringstaart	volw. man	ringstaart	volw. man	ringstaart	volw. man
N	18	9	9	4	9	
NO	3	2	3	1	2	1
O	8	6	3	1	8	1
ZO	3	3	2	2	4	3
Z	13	4	11	20	26	6
ZW	3			1	1	
W	20	1	30	2	29	1
NW	2		10		6	

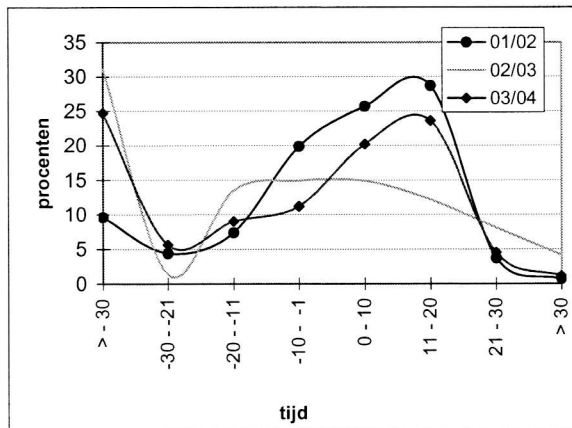
Vaak zit tussen het ontdekken van een aankomende vogel en het daadwerkelijk invallen maar één minuut.

Ook nu is gekeken of er een verschil zit in tijd tussen het invallen van de ringstaarten en de volwassen mannetjes. Helaas is het aantal verzamelde data (n=8) voor de volwassen mannetjes te weinig om er dit jaar iets zinnigs over te kunnen zeggen. Het lijkt er echter op dat ze dit jaar iets eerder zijn dan de andere winters, namelijk zo rond zonsondergang. Dit was de andere winters duidelijk later.

Bij de ringstaarten zien we eenzelfde grafiek als in de winter 2001/2002.

TABEL 3: AANTAL VERTREKKENDE EXEMPLAREN PER WINDRICHTING.

Windrichting	2001/2002		2002/2003		2003/2004	
	ringstaart	Volw. man	ringstaart	volw. man	ringstaart	Volw. man
N	7	3	12	2	7	
NO	1				2	
O			2	1		
ZO	4		1	1	3	
Z	1	1	2	6	2	1
ZW	1	1			2	
W	2		4			
NW	1		2			

FIGUUR 1: SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN DE INVAL-TIJDEN VOOR DE RINGSTAARTEN.

De spreiding in tijd is ook nu weer erg groot.

Deze ligt bij de ringstaarten tussen -103 minuten en +45 minuten t.o.v. zonsondergang (figuur 1).

PROOIEN

Op de Landschotse Heide zijn de braakballen dit jaar maar eenmaal verzameld en wel in april. Het aantal van 7 braakballen en een prooi die we aan een Blauwe kiekendief kunnen toeschrijven is dusdanig laag dat daar niets zinnigs over is te zeggen. Op de Cartierheide zijn de braakballen weer twee maal verzameld.

Voor de resultaten zie bijlage 1.

Een echte vergelijking kunnen we alleen maar maken met vorig jaar, ook toen zijn de braakballen in dezelfde periode verzameld. In het najaar is er geen noemenswaardig verschil. Het voorjaar laat een duidelijke toename zien van het aantal woelmuis (lees Veldmuis) prooien. Dat dit voorjaar de stand van de Veldmuis in de Kempen goed was zien we ook terug bij andere muizeneters als de Buizerd en de Ransuil.

DANKWOORD

Zo'n telling kun je niet alleen uitvoeren. Daarom een woord van dank aan iedereen die heeft meegeholpen met de tellingen. Speciaal wil ik Dirk van Dingenen en

Frans Huijbers vernoemen, zonder hun inbreng zouden er veel minder telgegevens zijn verzameld.

En natuurlijk een woord van dank aan Brabants Landschap en SBB-De Kempen voor het verlenen van toestemming om de tellingen in hun gebieden te mogen uitvoeren en om de gebieden te mogen betreden tijdens het rapen van de braakballen.●

LITERATUUR:

Cornelissen H. 1987. *Slaapplaats van Blauwe Kiekendieven op de Cartierheide, Zuidoost-Brabant.* De Roodborsttapuit 6 (1): 22-34.

Cornelissen H. 1988. *Het voorkomen van de Blauwe Kiekendief in Zuidoost-Brabant, 1975/76 – 1986/87.* De Roodborsttapuit 7(2): 61-71.

Ottens H.J. 1999. *Blauwe Kiekendieven Circus cyaneus foerageren en slapen in percelen ongedorste gerst in Drenthe.* De Takkeling 7(3): 198-205.

Boedeltje G., Zijlstra M. 1981. *Territorialiteit, biotoop- en voedselkeuze bij de Blauwe Kiekendief Circus Cyaneus in de winter.* Limosa 54(1981): 73-80.

Manen W. van 1996. *Demografie en voedsel van overwinterende Blauwe Kiekendieven Circus Cyaneus in Drenthe.* Limosa 69(1996): 9-12.

Wouters P. 2002. *Slaapplaats van Blauwe Kiekendieven Circus Cyaneus op de Landschotse Heide voorjaar 2001.* Uitgave VWG De Kempen.

Wouters P. 2003. *Slaapplaatstellingen van Blauwe Kiekendieven en hun prooien in de Kempen in de winter 2001 – 2002.* Blauwe Klauwier 29 (1): 6-15.

Wouters P. *Slaapplaatstellingen van Blauwe Kiekendieven en hun prooien in de Kempen in de winter 2002 – 2003.* ongepubliceerd.

BIJLAGE 1A:

PROOIEN OP DE CARTIERHEIDE.

IN DE GRIJZE BALK DE TOTALEN VOOR WOELMUIS, HAAS/KONIJN, VOGELS EN DE REST.

- NAJAAR.

najaar									
	2001/ 2002		2002/ 2003		2003/ 2004				
	aantal	%	aantal	%	aantal	%			
braakballen	104		229		108				
veldmuis	11	9,8	62	17,9	23	15,4			
woelmuis spec	31	27,7	90	26,0	33	22,1			
aardmuis			10	2,9	3	2,0			
ondergrondse woelmuis			1	0,3					
rosse woelmuis			1	0,3					
haar woelmuis			37,5	17	4,9	52,3	15	10,1	49,7
dwergmuis	3	2,7	12	3,5	3	2,0			
bosmuis			1	0,3	1	0,7			
haas	8	7,1							
konijn									
ha/ko			7,1						
haar spec	2	1,8	8	2,3					
huisspitsmuis			3	0,9					
bosspitsmuis					1	0,7			
dwergpspitsmuis			1	0,3					
spits spec									
vogel spec	57	50,9	50,9	140	40,5	40,5	70	47,0	47
rest			4,5		7,2				3,3
totaal	112		346		149				

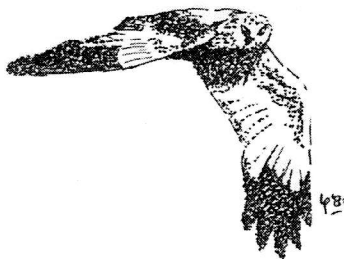
BIJLAGE 1B:

PROOIEN OP DE CARTIERHEIDE.

IN DE GRIJZE BALK DE TOTALEN VOOR WOELMUIS, HAAS/KONIJN, VOGELS EN DE REST.

- VOORJAAR

voorjaar									
	2001/ 2002		2002/ 2003		2003/ 2004				
	aantal	%	aantal	%	aantal	%			
braakballen	133		344		197				
veldmuis	24	15,2	73	13,9	81	26,8			
woelmuis spec	53	33,5	161	30,7	76	25,2			
aardmuis	6	3,8	8	1,5	2	0,7			
rosse woelmuis			1	0,2	1	0,3			
haar woelmuis			52,5	19	3,6	50	22	7,3	60,3
dwergmuis	7	4,4	21	4,0	5	1,7			
bosmuis	2	1,3	1	0,2					
haas	25	15,8	28	5,3	32	10,6			
konijn	7	4,4			3	1,0			
ha/ko			20,3	21	4,0	9,4	7	2,3	13,9
haar spec				12	2,3		6	2,0	
huisspitsmuis				3	0,6				
spits spec				1	0,2				
bosspitsmuis	1	0,6							
vogel	33	20,9	20,9	175	33,4	33,4	67	22,2	22,2
rest			6,3		7,2				3,6
totaal	158		524		302				

Nestkastenverslag Golfbaan Welschap 2005

Wil de Veer

Begin maart werd, samen met diverse vrijwilligers, begonnen met het schoonmaken van de nestkasten. In de kasten werden vijf dode volwassen vogels aangetroffen. Op 14 maart bleek één van de nieuwe grote kasten, speciaal voor deze soort gemaakt, bezet te zijn door een Bosuil. Het legsel bevatte vier eieren.

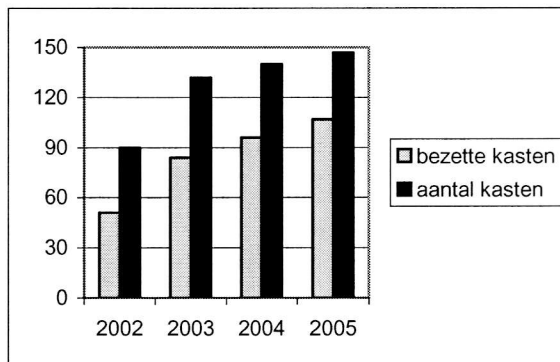
Helaas is het legsel in de eifase mislukt. Waarschijnlijk is het vrouwtje verongelukt. Het mannetje is nog diverse malen gesignaleerd en gebruikt de kast als slaappleats.

Elke kast is dit jaar minstens vier keer gecontroleerd. De eerste ronde werd gedaan op 23 april. Vanwege het slechte weer in het voorjaar, koud en nat, werden veel oudervogels op het nest aangetroffen. Om verstoring te voorkomen werd de kast direct gesloten en werd deze op een later tijdstip opnieuw gecontroleerd.

Enkele kasten moesten zelfs zes maal worden gecontroleerd. In totaal hangen er 147 kasten. Dit waren er in 2004: 140. Zonodig werden er kasten vervangen of gerepareerd. Kast die aan vervanging toe waren zijn niet weggegooid, maar zijn evenals vorig jaar in een houtwal geplaatst. Deze zijn ongenummerd en worden niet meegeteld. Twee van deze kasten waren dit jaar bezet, respectievelijk door een Koolmees en een Winterkoning.

Er zijn dit jaar 24 kasten niet in gebruik geweest (ongeveer 16%), waarbij opgemerkt dat één kast pas in mei is opgehangen. Ter vergelijking, in 2004 waren er van de 140 kasten, 18 niet in gebruik (ongeveer 13%). In 2003 waren er van de 132 kasten, 24 niet in gebruik (ongeveer 18%). In 2002 waren er van de 90 kasten, 36 niet in gebruik (40%).

FIGUUR 1: VERHOUDING TOTAAL AANTAL KASTEN TOT AANTAL BEZETTE KASTEN.

De Koolmees en de Pimpelmees hebben het dit jaar weer goed gedaan. Het lijkt erop dat het aantal broedparen stabiel is. Het streven is om in de nestkasten een gemiddelde te halen van 45 Koolmezen en 35 Pimpelmezen. De Bonte Vliegenvanger heeft het dit jaar weer beter gedaan dan voorgaande jaren. Voor deze soort werd ook in dit voorjaar bij enkele kastjes een plaatje voor het invlieggat geplaatst. Dit om te voorkomen dat andere vogels gebruik maken van deze kastjes. De Bonte Vliegenvanger arriveert pas later in het voorjaar en diverse andere soorten zijn dan al aan het broeden.

Opgemerkt dient te worden dat indien bij het vaststellen van het aantal territoria van de Bonte Vliegenvanger blijkt dat er geen kast voor deze soort meer voorhanden is, terwijl er wel een territorium wordt vastgesteld, er direct een geschikte kast wordt opgehangen.

Vastgesteld werd de laatste jaren dat de soort de kast dan direct in gebruik neemt. Een van de paartjes heeft gebruik gemaakt van een kastje dat bedoeld is voor de Boomkruiper.

Tabel 1: BROEDRESULTATEN VAN KOOLMEES EN PIMPELMEES IN 2004 EN 2005 IN HET WESTELIJK DEEL.

Soort	Aantal	Uitgevlogen jongen	2004	Uitgevlogen jongen
Pimpelmees	07	47	06	56
Koolmees	04	40	04	37

De Kauw heeft in dezelfde kast als het vorige jaar een nest gemaakt, maar in tegenstelling tot vorig jaar was het nu wel een succesvol broedsel en er zijn drie jongen uitgevlogen. De Zwarte Mees heeft gebruik gemaakt van verschillende type kastjes. In het kastje met een doorzichtige zijkant, heeft ook dit jaar een koppel Koolmezen met succes gebroed.

De doelstelling om de Spreeuw als broedvogel terug te krijgen op de golfbaan lijkt succesvol. In vergelijking met vorig jaar is de soort met ruim zestig procent toegenomen. Het aantal uitgevlogen jongen was dit jaar met 35 jongen beduidend hoger dan de 15 jongen in 2004 en de 5 jongen in 2003. Vijf kasten zijn, evenals in 2004, twee keer gebruikt.

In totaal zijn er negen soorten broedvogels die gebruik hebben gemaakt van de nestkasten. Dit waren er tien in 2004.

Het gebied is verdeeld in twee gedeelten waarbij op het westelijk deel, tussen het fietspad en het Beatrixkanaal, eveneens kasten zijn gehangen. De broedresultaten in het westelijk deel zijn niet mee genomen in de vergelijking met de resultaten van 2004. Wel worden deze in dit verslag apart vermeld (tabel 1).

In het westelijk deel hangen negentien kasten, waarvan er vier niet in gebruik zijn geweest (ongeveer 21%). In 2004 werd door drie soorten gebruik gemaakt van de kasten. De Spreeuw heeft in 2005 geen gebruik gemaakt van de kasten die op het westelijk deel hangen. Vorig jaar broedde deze soort nog in drie kasten.

Twee van de vlinderkasten die dit jaar zijn opgehangen zijn in gebruik genomen door wespen. Een vlinderkast is door onbekenden meegenomen. De metselbijen hebben goed gebruik gemaakt van de houtblokken die zijn opgehangen. Dit is in het eerste jaar al direct een succes. De vleermuiskasten worden veelal gebruikt door nachtvlinders, die er de dag in doorbrengen. Een van de kasten wordt door een vleermuis gebruikt als rustplaats.

Een woord van dank gaat uit naar de vrijwilligers, de eigenaar van de golfbaan en firma De Leeuwerik waar steeds een beroep op kon worden gedaan als er hout nodig was om kastjes te maken. Zonder hun medewerking was dit alles niet mogelijk geweest. Allen hiervoor hartelijk dank.●

Tabel 2: Vergelijking broedresultaten 2004 en 2005, uitgezonderd het westelijk deel van Golfbaan Welschap.

Soort	Aantal	Uitgevlogen jongen	2004	Uitgevlogen jongen
Bosuil	01	-	01	02
Kauw	01	03	-	-
Bonte Vliegenvanger	07	47	04	13
Zwarte Mees	03	>14*	01	meerdere*
Pimpelmees	37	>290	34	>251
Koolmees	45	>362	47	>320
Boomklever	03	meerdere*	01	meerdere*
Boomkruiper	02	>04	01	01
Spreeuw	08	35	05	15

* Om verstoring te voorkomen is het juiste aantal niet vastgesteld.

Birdwatching Day 2005

Wil de Veer

In het kader van de door de NGF georganiseerde zesde editie van de jaarlijkse Nationale Golfcourse Birdwatching Day 2005, is er op zaterdag 14 mei een inventarisatie ronde gelopen op Golfbaan Welschap. De vorm waarin voorgesteld wordt te tellen is: 24 uur vogelsoorten tellen op zicht en/of geluid. Mochten er grote bijzonderheden worden waargenomen dan kunnen deze direct op de dag zelf worden doorgegeven aan de coördinator.

Bijgestaan door de heer Paul Gooskens kwamen wij uit op 42 soorten. Hierbij aangetekend dat de Fazant, welke wel aanwezig was, niet mag worden meegeteld.

Vorig jaar werden er 31 soorten geteld en in 2003 waren dat er 36. De weersomstandigheden waren dit jaar beduidend beter dan vorig jaar. Anders dan op andere golfbanen hebben Paul en ik, vanaf de eerste inventarisatie in 2003, gekozen

voor de methode van één complete ronde lopen. Veel clubs delen de telling in tweeën: 's ochtends vroeg en later op de dag nog een ronde voor mogelijke aanvullingen op de lijst.

Dit terug projecterend op Golfbaan Welschap zouden wij uitgekomen zijn op zeker vijf soorten meer. Sommige soorten hebben wij niet kunnen spotten, maar deze zijn zeker op het terrein aanwezig.

Aangetekend moet worden dat één dag inventariseren altijd een momentopname is, welke in vergelijking met een complete inventarisatie, gemaakt over meerdere dagen, een duidelijke ondertelling te zien zal geven van het totale aantal vogels in een gebied. Voor de Nationale Golfcourse Birdwatching Day nodigt de NGF de besturen uit van de A-, B- en C-Leden. In 2004 namen 44 clubs aan de telling deel. In 2003 waren dit er 33.

Om de leden van de VWG een indruk te geven wat er zoal aan bijzonders wordt gezien op enkele golfbanen in Nederland, zijn hier de gegevens van 8 mei 2004 (zoals verstrekt door de Nederlandse Golf Federatie):

- Grote bonte, Kleine bonte, Zwarte en Groene Specht.

De roofvogels waren vertegenwoordigd door:

- Torenvalk, Boomvalk, Buizerd, Sperwer, Havik, Bruine en Blauwe kiekendief.
- Ooievaar en Lepelaar.

Van de uilensoorten werden gespot:

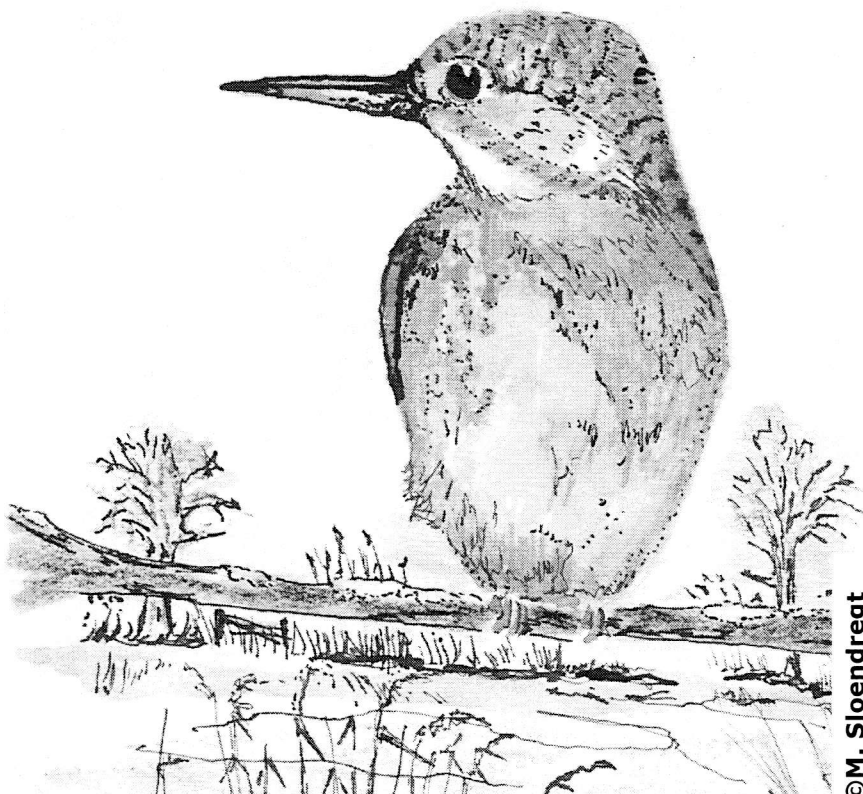
- Steenuil, Bosuil, Ransuil en Velduil.

Verder kwamen er meldingen van:

- Grauwe gans, Canadese gans, Brandgans, Rotgans, Eider, Smient, Pijlstaart, Dodaars, Kleine plevier, Bontbekplevier, Houtsnip, Regenwulp, Witgat,
- IJsvogel,

- Oeverwaluw,
- Noordse kwikstaart, Rouwkwikstaart, Nachtegaal, Roodborsttapuit,
- Sprinkhaanzanger, Snor, Spotvogel, Bosrietzanger, Fluiter,
- Grauwe vliegenvanger, Wielewaal, Keep, Goudvink, Geelgors en
- Zwartkopmeeuw.

Indien u een vergelijking wilt maken met de soorten die op Golfbaan Welschap voorkomen, dan kunt u in de bibliotheek van de VWG het verslag van 2003, 2004 en 2005 inzien.●

©M. Sloendregt

Steenuilen onder dak!

Wil de Veer

Sinds enige tijd heeft Brabants Landschap als expliciete doelstelling het beschermen van kenmerkende en bedreigde soorten van het agrarische cultuurlandschap.

Hiertoe kunnen kerkuil en steenuil gerekend worden.

In het kader van de bescherming van de steenuil heeft Brabants Landschap, Wil de Veer benaderd om als Groepscoördinator te dienen voor deze soort bij VWG De Kempen.

Het gaat om het coördineren van werkzaamheden en het verzamelen van de gegevens en resultaten.

De vraag is nu of de leden van de VWG door zouden willen geven waar en wanneer zij de soort hebben gezien. Ook zijn er nestkasten beschikbaar gesteld.

Indien u een goede locatie weet, geef dit dan even door. Geef zeker door als u een bestaande broedlocatie weet die om wat voor reden dan ook verloren dreigt te gaan.

Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de stand landelijk fors achteruit gaat.

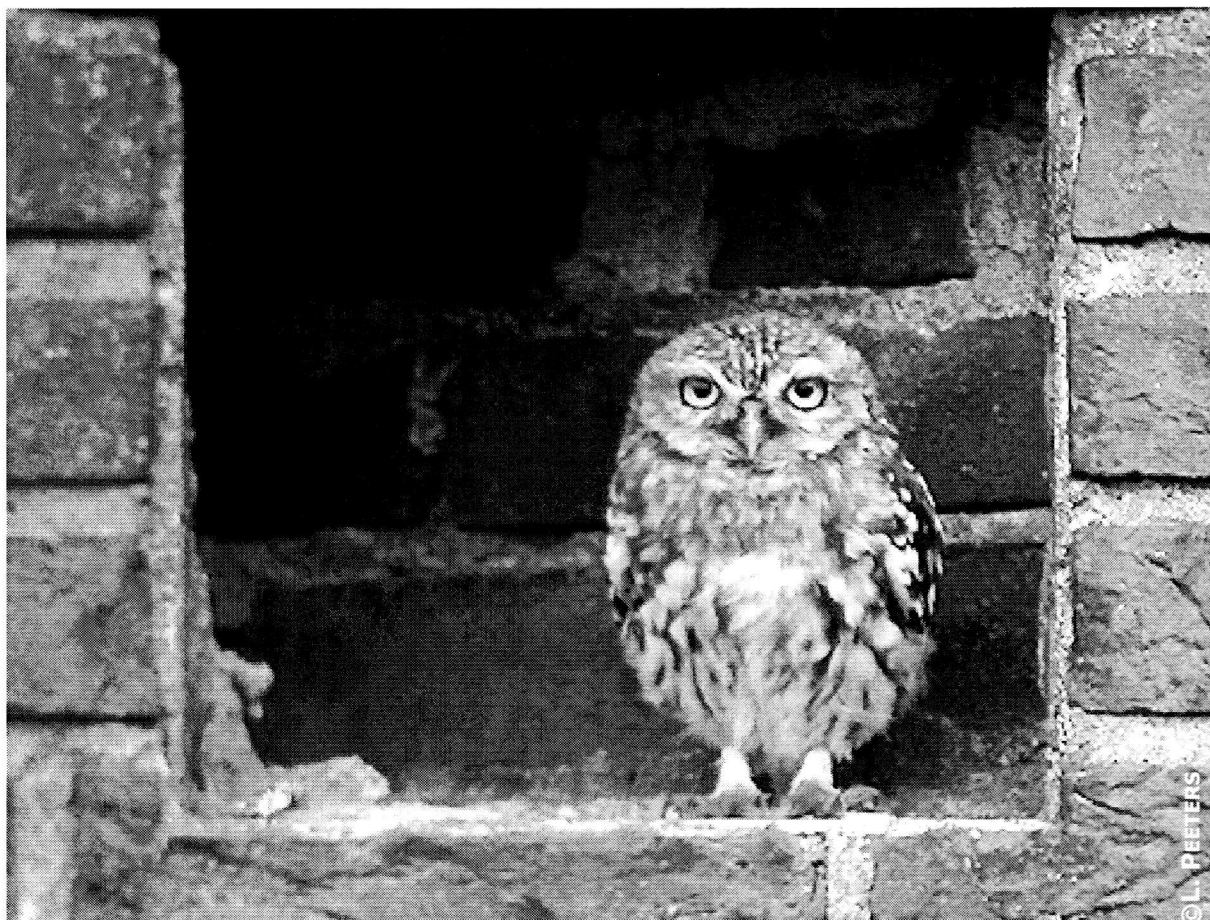
De oorzaken hiervan zijn divers en dat maakt bescherming lastig.

Daarom is uw medewerking zo belangrijk!

Wil de Veer

Tel. 06 55988328

e-mail: gplume@planet.nl

Wist u dat...

Piet van Happen

Ik er van uit ga dat ieder lid van de v.w.g. van dit bericht weet, n.l. het overlijden van Ivo Boerenkamp. Zo ver ik weet had Ivo het bij de v.w.g. best naar zijn zin. Wat ik zeker weet is dat hij het in het Lac du Der weekend echt naar zijn zin had.

Onze v.w.g. bestuursleden nodig heeft. Gevraagd wordt een beetje inzet = een bestuursvergadering per maand. Ook een beetje visie zonder tele. Schroom niet en meld je aan. Andere bestuursleden blij met je zijn en je graag zullen helpen.

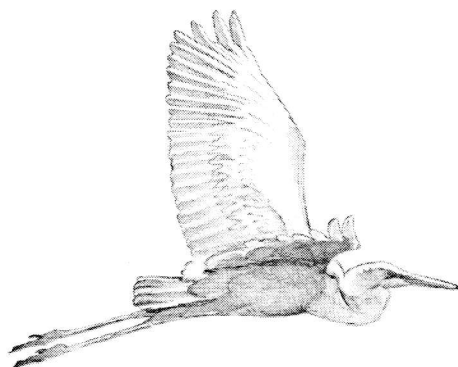
Als je dit leest het broedseizoen er weer op zit. Dit zoals ieder jaar voor de ene soort goed en de ander slecht is gegaan, b.v. voor de Wespendif het dit jaar niet zo goed gegaan is. Dit ook in Zweden het geval is geweest. Er voor half Augustus al zo'n 1800 Wespendifen waren doorgetrokken. Dit uitzonderlijk vroeg is. Dit maar weer eens aan toont dat niet alles verloopt zoals het in de boeken staat.

Als je dit leest ook de najaarstrek er bijna op zit. Er behoorlijk vogeltrek geteld wordt in de kempen. Er ook steeds meer aan vogelfotografie gedaan wordt, en wel in het bijzonder aan digiscopen. Dit een zeer leuke hobby is, maar..! Er dus weer mensen zijn die dood of levend de foto moeten maken. Dus zo ver gaan dat het verstoring teweegbrengt. Dit dus niet de bedoeling is,

Rust voor de vogel is belangrijker dan jouw foto. De barbecue bij staatsbosbeheer zeer goed verzorgd was. Iemand die iets tekort is gekomen dit aan zich zelf heeft te wijten. 26 November weer de landelijke SOVON dag is, natuurlijk in Nijmegen. De redactie Blauwe Klauwier de afgelopen tijd hard aan het werk is geweest. We het resultaat bij de uitgave zullen beoordelen. Maar verandering van spijs doet eten.

Groetjes,

houdoe Piet

VOGELOPVANG EN VOGELBESCHERMING IN DE KEMPEN

Vogelrevalidatiecentrum 'Second Chance'.

Kees van Limpt
Vloeiend 17
5094 CK Lage Mierde
Tel.: 013-5091846

Vogelasiel Eindhoven

Anton de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
Tel.: 040-2526897

Melding roofvogelvervolging

Vogelasiel Someren e.o.
Tel.: 0493-493564 of mobiel: 06-21975875

Dierenambulance voor Eindhoven e.o. Tel.: 040-2523188

BESTUURSLEDEN VWG DE KEMPEN

Voorzitter

Edwin van de Werf
Rubensstraat 16
4812 AL Breda
Tel.: 076-5212732

Secretaris

Jan Kolsters
Van Nuenenstraat 96
5503 CL Veldhoven
Tel.: 040-2538248

Penningmeester

Piet van der Krieken
Molenpad 6
5524 BD Steensel
Tel.: 0497-512414

Biologisch secretaris

Pieter Wouters
Lensheuvel 37
5541 BA Reusel
Tel.: 0497-643049

Algemene leden

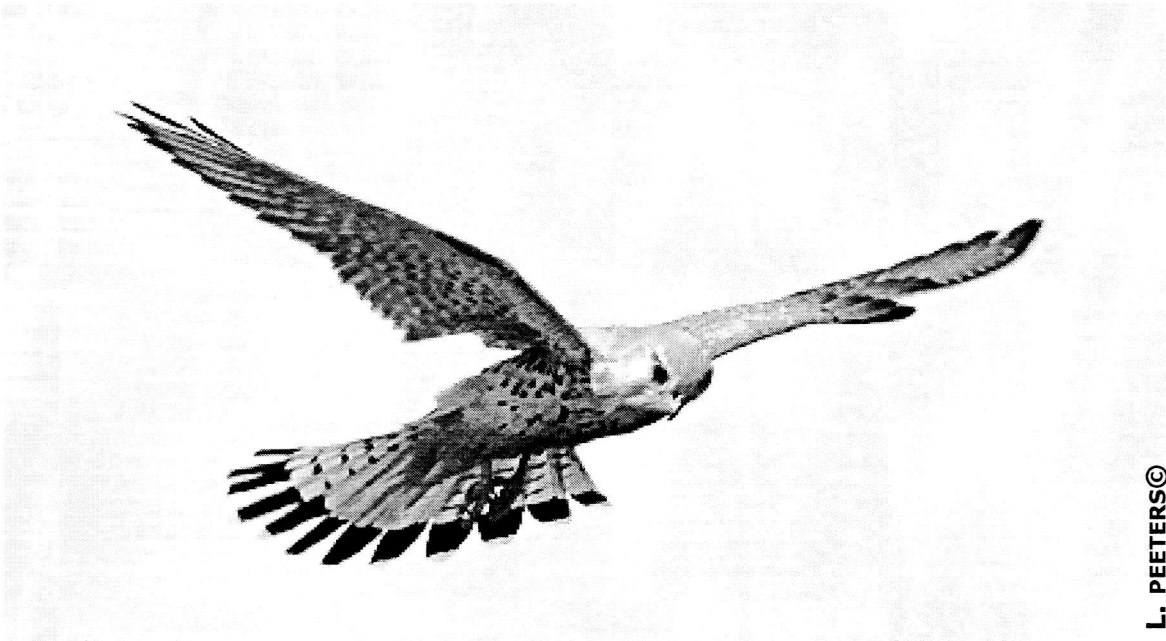
Piet van Happen
Waardstraat 15
5662 EN Geldrop
Tel.: 040-2862739

Tom Heijnen
Hilverberg 6
5508 EG Veldhoven
Tel.: 040-2533466

Jacques van Kessel
Evestraat 18
5503 XN Veldhoven
Tel.: 040-2531211

Opvang nieuwe leden

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven
Tel.: 040-2534735

L. PEETERS©

Vogelwerkgroep De Kempen

Vogelwerkgroep De Kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie en beheerswerkzaamheden.

Secretariaat/Postadres

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

E-mail

vwgkempen@hetnet.nl

Homepage

www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De Kempen.

De contributie voor 2005 bedraagt € 30,- per jaar.

Gezinsleden betalen € 15,-.

Studenten en 65-plussers betalen € 25,-.

Donateurs

Donateurs die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom.

Bij een donatie van € 15,- of meer, krijgt u dit verenigingsblad een jaar lang toegezonden. Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van 'contributie' of 'donatie'.

Inhoud

- 2 **Het jachtbedrijf met de stootvogel in Waalre en omgeving (16e–18e eeuw), deel 3**
Jacques Bijnen
- 7 **Zwarte Ooievaars op de Strabrechtse Heide**
Robert Kastelijn
- 10 **De Bosuil in de Kempen, voorjaar 2002**
Pieter Wouters
- 16 **Slapende Blauwe Kiekendieven tijdens de winter 2003/2004**
Pieter Wouters
- 22 **Nestkastenverslag Golfbaan Welschap 2005**
Wil de Veer
- 24 **Birdwatching Day 2005**
Wil de Veer
- 26 **Stenuilen onder dak!**
Wil de Veer
- 27 **Wist u dat...**
Piet van Happen

Vogelwerkgroep De Kempen is opgericht in 1974 en houdt zich bezig met het bestuderen van de vogels die in het wild in de Kempen (Zuidoost-Brabant) voorkomen. Van een klein groepje bevriende vogelaars groeide de werkgroep uit tot een veelzijdige en actieve organisatie van ongeveer 80 leden. De Klapekster (streeknaam: Blauwe Klauwier) dient als logo.

